

Въведение към изданието за 30-годишния юбилей

Отрезвяващо ми подеждва мисълта, че почти половината ми живот е минал със „Себичният ген“ – за добро или за лошо. През годините, с излизането на всяка една от следващите ми седем книги издателите организираха турове за представянето им. Читателите винаги реагираха по един и същи начин на всяка нова книга – с ентузиазъм, който ме радваше, аплодирайки ме любезно и задавайки ми интелигентни въпроси. После се нареждаха на опашка да си купят и да ми подадат за автограф... „Себичният ген“. Е, това е известно преувеличение. Някои читатели си купуваха все пак новата ми книга, а за другите съпругата ми ме утешаваше, че когато хората току-що са открили нов автор, е съвсем естествено да започнат от първата му книга, а след това, като прочетат „Себичният ген“, щели да стигнат и до последната и съответно най-скъпа рожба (като на всеки любящ родител).

Щеше да е още по-зле, ако смятах, че „Себичният ген“ е една остаряла и неактуална книга. За съжаление (от една гледна точка) това не е така. Много детайли се промениха, появи се изобилие от нови факти. Но, с едно изключение, на което след малко ще се спра, в книгата почти няма твърдения, от които днес бих се отказал или за които бих искал извинение. Покойният Артър Кейн, професор по зоология в Университета на Ливърпул, един от оксфордските ми преподаватели, вдъхновил ме през шейсетте години, през 1976 г. определи „Себичният ген“ като „книга на млад автор“, правейки паралел с книгата „Език, истина и логика“ на Алфред Айер. Ласкаех се от сравнението, макар че Айер по-късно се отрече от голяма част от възгледите си, изразени във въпросната книга, и не можех да не забележа неприкрития намек на Кейн, че и аз, рано или късно, ще трябва да сторя същото.

Първо искам да споделя своите разсъждения относно заглавието на книгата. През 1975 г. с посредничеството на моя приятел Дезмънд Морис представих ръкописа на още незавършената си книга на Том Машлър, доайена на лондонските издатели, в кабинета му в издателство „Джонатан Кейп“. Машлър хареса книгата, но не хареса заглавието ѝ. „Себичен – каза той – е негативна дума. Защо не я озаглавиш „Безсмъртният ген“?“ Безсмъртен е позитивна дума, безсмъртието на генетичната информация е централна тема на книгата и „безсмъртният ген“ звучи също толкова интригуващо, колкото и „себичният ген“ (като никой от нас, мисля, не беше забелязал паралела със „Себелюбивият великан“ [*Selfish Giant*] на Оскар Уайлд). Днес си мисля, че може би Машлър е бил прав. Много критици, особено най-гръмогласните и философски подкованите, съдят за една книга само по заглавието ѝ. Разбира се такъв подход е много подходящ за книги като „Приказка за зайчето Бенджамин“ или „Залез и упадък на Римската империя“. Заглавието „Себичният ген“ обаче не създава у читателя адекватна предварителна представа за съдържанието, яко я няма пространната бележка, която е самата книга. А ако книгата излизаше днес, американският издател така или иначе би ме накарал да ѝ сложа подзаглавие.

Най-добрият начин да изясня заглавието е да покажа къде пада ударението. Прочитайки „себичен“, човек си мисли, че книгата е за себелюбието, егоизма, докато тя всъщност обръща повече внимание на алтруизма. Ударението тук пада върху думата „ген“ и сега ще обясня защо. Основният спор в дарвинизма се отнася до единицата, обект на естествения отбор – онази единица, която ще оцелее – а може би пък не – в резултат на естествения отбор. Неизбежно тази единица е повече или по-малко „себелюбива“. Алтруизмът би могъл да се предпочете от естествения отбор на едно друго ниво. Дали естественият отбор действа между отделните видове? Ако е така, то може да очакваме, че отделните организми ще се държат алтруистично „за доброто на вида“. Те ще ограничат раждаемостта си, за да не се стигне до пренаселеност, или ще ограничат ловуването, за да се запазят запасите от плячка, с която видът ще се изхранва в бъдеще. Именно такива широко разпространени изопачени разбирания на дарвинизма ме подтикнаха да напиша тази книга.

Дали пък естественият отбор не избира между гените – както твърдя в тази книга? Ако е така, няма да се изненадаме да открием, че отделни организми се държат алтруистично „за доброто на гените“, като хранят и защитават свои сродници, с които е много вероятно да имат общи копия от едни и същи гени. Егоизмът на гените може да се превърне в алтруизъм на организма само за сметка на алтруизма в отношенията на близки родственици. Тази книга обяснява как става това, а също и реципрочността – другия основен извор на алтруизма според Дарвиновата теория. Ако някога реша да пренапиша тази книга, вече като привърженик на „принципа за недостатъка“ на Захави/Грейфън (вж. с. 216–218), бих отделил повече място на идеята на Амоц Захави, че алтруистичният дар може да се разглежда като знак за превъзходство, също като при потлач^А: виждаш ли колко те превъзхождам – мога да си позволя да ти поднеса дарове.

Нека повтора и доразвия обяснението си за думата „себичен“ в заглавието. Основният въпрос е кое ниво на йерархията на живота ще се окаже неизбежното „себично“ ниво, на което именно действията естественият отбор. Себичният вид? Себичната група? Себичният организъм? Себичната екосистема? Повечето от изброените биха могли да бъдат поддържани и повечето са били безкритично приемани от един или друг автор, но всички те грешат. Ако приемем, че основната идея на Дарвин може да се сведе до „себичното еди-какво си“, то това „еди-какво си“ е именно генът, и именно този възглед защитавам в книгата. Независимо дали ще се съгласите с моите аргументи, или не, това е обяснението на заглавието.

Надявам се, че дотук изясних по-сериозните заблуди. Трябва да призная, че забелязах и някои неточности, които съм направил. Това важи най-вече за първа глава, където има едно много специфично изречение: „Нека се опитаме да се учим на благородство и алтруизъм, защото ние сме родени егоисти.“ Всичко си е наред в идеята да се учим на благородство и алтруизъм, но твърдението „ние сме родени егоисти“ може да подведе читателя. Обяснението

---

^А Потлач (Potlach) – церемониална размяна на дарове, при която се придобива максимално влияние и авторитет чрез раздаване на храни и богатства. – Б.пр.

е донякъде в това, че едва през 1978 г. започнах да виждам ясно разликата между „носителите“ (обикновено организми) и „репликаторите“, които се носят вътре в тях (всъщност – гените; този въпрос е разгледан задълбочено в Глава 13, която добавих към второто издание). Моля не взимайте предвид това неуместно изречение – и други подобни – и го заместете с нещо в духа на този абзац.

Отчитайки опасността от такъв тип неточности, ми става ясно как заглавието може да бъде подвеждащо и това е една от причините, поради които днес бих избрал варианта „Безсмъртният ген“. „Алтруистичният носител“ е друг възможен вариант. Може би едно такова заглавие би било доста енигматично, но то при всички случаи би разрешило ненужния спор генът или организмът са единиците на естествения отбор (спор, който занимаваше покойният Ернст Майр до края на живота му). Съществуват два типа единици на естествения отбор и между тях няма спор. Генът е единица на естествения отбор като репликатор. Организмът е единица на естествения отбор като носител. И двете единици са важни. Не е нужно нито една от тях да се омаловажава. Те представляват два напълно различни типа единици и ние бихме били безнадежно объркани, докато не схванем въпросното разграничаване.

Друг добър вариант за заглавие би бил „Сътрудническият ген“. Това заглавие изглежда парадоксално противоположно, но една от най-важните части на книгата твърди, че на егоистичните гени им е присъщо своеобразно сътрудничество. Това не означава, че групи от гени просперират за сметка на своите членове или за сметка на други групи. По-скоро означава, че всеки ген преследва своя собствен интерес на фона на другите гени от генофонда – наборът от претенденти за разбъркването на гени при половото размножаване в рамките на самия вид. Тези други гени се явяват елемент на средата, в която оцелява всеки ген – така както климатът, хищниците и плячката, растителността и почвените бактерии са елементи на средата. От гледната точка на отделния ген „фондовите“ гени са тези, с които той споделя общи организми в своето пътуване към нови поколения. В краткосрочен план това означава другите членове на генома. В дългосрочен план означава всички други гени в генофонда на вида. Естественият отбор следователно има грижата групите съвместими – което почти ще рече сътруднически си – гени да бъ-

дат предпочетени в присъствието един на друг. Такава еволюция на „сътруднически си гени“ в никакъв случай не нарушава фундаменталния принцип на егоистичния ген. Глава 5 развива тази идея чрез сравнение с отбор по гребане, а Глава 13 я развива още по-нататък.

И така, имайки предвид, че естественият отбор на егоистичните гени благоприятства сътрудничеството между тях, трябва да се отбележи обаче, че има и такива гени, които въобще не се държат по този начин и работят против интереса на останалите от генома. Едни автори ги наричат „нарушители“, други – ултрасебични, а трети – просто „себични“, не разбирайки тънката граница между тях и гените, които действат в егоистични картели. Примери за ултрасебични гени се гените на мейотичния нагон, описани на с. 311–312, и „паразитната ДНК“, която описах на с. 244 – идея, която после редица автори доразвиха до идеята за „себичната ДНК“. Откриването на нови и още по-чудновати примери за ултрасебични гени се превърна в постоянно явление през годините след първото публикуване на настоящата книга^A.

„Себичният ген“ бе критикуван и заради антропоморфната персонификация, за която също трябва да дам обяснение, ако не извинение. В книгата използвам две нива на персонификация: генно и организмено. С персонификацията на гените няма проблем, тъй като на нито един човек със здрав разум няма да му хрумне, че ДНК молекулите имат индивидуално съзнание и нито един вменяем читател не би приписал подобни брътвежи на автора. Веднъж имах удоволствието да слушам лекция на великия молекулярен биолог Жак Моно за творчеството в науката. Забравил съм точно думите, които той използва, но смисълът беше, че ако разглеждаме проблем от химията, би трябвало да се запитаме как бихме действали, ако сме електрон. Питър Аткинс в своята прекрасна книга „Сътворението – нова версия“ използва подобна персонификация, разяснявайки пречупването на лъча светлина, който преминава към среда с по-висок коефициент на пречупване, който го забавя. Лъчът

---

^A Книгата на Остин Бърт и Робърт Тривърс (2006) „Гените в конфликт: биологията на егоистичните генетични елементи“ (Harvard University Press) излезе твърде късно, за да я включа към това издание. Тя без съмнение обаче ще стане еталонна книга по тази важна тема. – Б.а.

се държи така, сякаш се опитва да намали максимално времето за пътуването си от едната точка до другата. Аткинс го описва като плажен спасител, който бърза да спаси давец се. Трябва ли спасителят да тръгне директно към давещия се? Не, защото тича по-бързо, отколкото плува. Затова би било по-разумно да увеличи сухопътната част от времето си за придвижване. Трябва ли да дотича по брега до точката, разположена точно срещу давещия се, за да сведе до минимум времето за плуване? По-добре е, но не е най-доброто. Изчисленията (ако спасителят имаше време да ги направи) щяха да покажат оптималния ъгъл, даващ му най-добро съчетание между тичане по брега и неизбежното по-бавно плуване през водата. Аткинс заключава:

Точно по този начин се държи и светлината, минаваща към среда с по-висока плътност. Откъде обаче светлината знае (очевидно предварително) кой е най-краткият път? А и защо изобщо трябва да я интересува това?

Аткинс отговаря на тези въпроси в прекрасно изложение, вдъхновен от квантовата теория. Подобна персонификация е не просто странно дидактично средство. Тя служи и на професионалните учени да стигнат до верния отговор на интересуващите ги въпроси, като ги предпазва да не се подхлъзнат в грешна посока. Такъв е случаят с дарвинистките пресмятания за алтруизма и егоизма, сътрудничеството и враждебността. Много е лесно човек да се подведе и да стигне до погрешен извод. Персонифицирането на гени, ако се прави с нужното разбиране и внимание, често се оказва най-краткият път към спасяването на дарвиниста теоретик, давец се в блатото. Опитвайки се да бъде максимално внимателен, аз бях окуражен от изкусния пример на Уилям Хамилтън, един от четиримата герои на тази книга. В своята статия от 1972 г. (годината, в която започнах да пиша „Себичният ген“) Хамилтън пише:

Естественият отбор благоприятства даден ген, ако съвкупността от неговите копия представлява увеличаващ се дял от общия генофонд. Нас ни интересуват гени, за които се предполага, че влияят върху социалното поведение на своите носители, затова дайте да направим обсъждането по-живо, да им припишем (временно) интелект и известна свободна воля. Представете си, че

един такъв ген разсъждава как да увеличи броя на своите копия и си представете, че той може да избира...

Именно в този дух трябва да се възприема и по-голямата част от „Себичният ген“.

При персонифицирането на организмите обаче вече може да възникнат по-сериозни проблеми. Работата е там, че организмите, за разлика от гените, имат мозък и затова те наистина може да имат егостични или алтруистични мотиви в един субективен смисъл, който ние сме готови да приемем. Книга, наречена „Себичният лъв“, може наистина да причини объркване, каквото „Себичният ген“ не би могъл да причини. Точно така, както можете да се поставите на мястото на въображаемия лъв светлина, интелигентно избиращ оптималния маршрут сред серия от лещи и призми, или на мястото на въображаемия ген, избиращ оптималния маршрут през поколенията, така и някой може да си представи как една лъвица пресмята каква е оптималната поведенческа стратегия, чрез която гените ѝ да оцелеят в най-дългосрочна перспектива. Първият подарък, който Хамилтън прави на биологията, е прецизният математически апарат, с който да си послужи истинският дарвинистки организъм, като лъва например, когато взема решения как да постигне максимално продължително оцеляване на гените си. В тази книга използвах един по-свободен словесен еквивалент на подобни изчисления – на две нива.

На с. 181 правим рязък преход от едното към другото ниво:

Досега разглеждахме условията, при които всъщност би било изгодно за майката да остави джуджето да умре. Бихме предположили интуитивно, че самото джудже би трябвало да продължи да се бори докрай, но теорията не предсказва това със сигурност. Веднага след като джуджето стане толкова малко и слабо, че продължителността на живота му се редуцира до точката, където ползата за него от родителската инвестиция е по-малка от половината полза, която същата инвестиция би могла потенциално да даде на другите деца, джуджето би трябвало благородно и с желание да умре. То би облагодетелствало гените си най-много чрез тази постъпка.

Това е интроспекция на ниво организъм. Предполага се, че тук не става въпрос джуджето да избере това, което му е приятно, или от което се чувства добре. А по-скоро, че отделните организми в

един дарвинистки свят правят изчисления от типа „ако, то тогава“, избирайки най-доброто за своите гени. Тази идея е ясно изразена в абзаца по-долу, чрез който се прави бърз скок към персонификация на генно ниво:

...т.е. един ген, който дава инструкцията „тяло, ако ти си много по-малко в сравнение с другите, откажи се от борбата и умри“ може да бъде перспективен в генния пул, защото той има 50% шанс да бъде в тялото на всеки от спасените братя и сестри, а и шансовете му да оцелее в тялото на джуджето са наистина нищожни.

След което мисълта веднага се връща към интроспективното ниво на джуджето:

Би трябвало да има момент, от който да няма връщане назад в живота на джуджето. Преди да достигне тази точка обаче, то трябва да продължава да се бори. В момента, в който я достигне, то трябва да се предаде и да се остави да бъде изядено – за предпочитане от братята и сестрите му или от родителите му.

Убеден съм, че тези две нива на персонификация не объркват, ако се четат в контекст и ако се прочете цялата книга. Двете нива на изчисленията тип „ако, то“ стигат до едни и същи резултати, ако се направят коректно: това всъщност е критерият, по който се съди дали са коректни. И така, не мисля, че персонификацията е нещо, което не бих направил, ако пишех книгата днес.

Да ти се иска да си написал една книга е едно. Да ти се иска да не си я чел е съвсем друго. Какво да правим със следната присъда на един читател от Австралия?

Впечатляваща, макар че понякога ми се иска да не я бях чел... На някакво ниво споделях усещането за чудо, каквото Докинс явно вижда в механизмите на тези сложни процеси. Но в същото време съм склонен да обвиня именно „Себичният ген“ за серията пристъпи на депресия, които ме измъчват вече повече от десет години... Никога не съм имал твърда позиция за духовната страна на живота, но се опитвах да намеря нещо по-дълбоко – опитвах се да повярвам, макар и да не ми се удаваше особено. След като прочетох книгата, се изпариха всички мои смътни идеи за вярата, и повече не можах да ги обединя в нещо по-устойчиво. Това ме доведе до много дълбока личностна криза преди няколко години.

Вече представих двойка подобни читателски отзиви:

Един чуждестранен издател на първата ми книга ми призна, че не могъл да спи три нощи, след като я прочел – така го потресло това според него студено, мрачно послание. Други читатели са ме питали откъде намирам сили да стана сутрин. Учител от една далечна страна ми писа укорително, че негова ученичка отишла при него, обляна в сълзи, след като прочела книгата, защото от нея разбрала, че животът е празен и безсмислен. Той я посъветвал да не показва книгата на нито една от своите приятелки от страх да не се заразят и те от същия нихилистичен песимизъм („Разплетане на дъгата“, *Unweaving the Rainbow*).

Ако нещо е истина, никакви фантазии не могат да го отменят. Това първо, второто обаче е също толкова важно.

Ето защо и написах:

По подразбиране висшата съдба на мирозданието няма никаква цел, но нима някой от нас свързва надеждите за собствения си живот с висшата съдба на мирозданието? Разбира се, че не; не поне, доколкото сме с всички си. Животът на всеки един от нас се управлява от какви ли не по-близки, по-топли човешки амбиции и разбирания. Да се обвинява науката, че ограбва живота от топлотата, която го прави ценен да се живее, е толкова абсурдна грешка, толкова диаметрално противоположна на моите собствени чувства и на тези на повечето действащи учени, че тя почти ме хвърля в отчаянието, в което несправедливо ме обвиняват.

Подобна нагласа да се вини вестносеца показаха и други критики, възразяващи срещу неприемливите според тях социални, политически или икономически следствия от „Себичният ген“. Скоро след като Маргарет Тачър спечели първите си избори през 1979 г. моят приятел Стивън Роуз написа в списание „Ню Сайънтист“:

Не твърдя, че „Сачи енд Сачи“ са ангажирали екип от социобиолози, за да напишат речите на г-жа Тачър, нито пък че определени оксфордски и съсекски светили са възликували от този практически израз на простите истини на генетичния егоизъм, в които те отдавна се мъчат да ни убедят. Съвпадението на модната теория с политическите събития е по-сложно. Вярвам обаче, че когато дойде време да бъде написана историята на завоя надясно,

започнал в края на 70-те години на XX в. – от ред и законност през монетаризъм до (не толкова последователната) атака срещу егитизма, – тогава обратът в научната мода, макар и само от модела на груповия към този на роднинския подбор в еволюционната теория, ще започне да бъде разглеждан като част от тази вълна, чийто гребен издигна на власт тачъристите и тяхната концепция за неизменната, съперническа, ксенофобска човешка природа, наследена от XIX в.

Под „съсекски светила“ се имаше предвид покойния Джон Мейnard Смит, на когото Стивън Роуз и аз се възхищавахме и който отговори по характерния си начин в писмо до „Ню Сайънтист“: „Какво трябваше да направим, за да подправим уравненията?“ Едно от водещите послания на „Себичният ген“ (подкрепено и от заглавието на есето „Капелан на дявола“) е, че не би трябвало да извеждаме своите ценности от дарвинизма, освен когато е с отрицателен знак. Нашите мозъци са еволюирали до точката, в която сме способни да се вдигнем на бунт срещу себичните си гени. Това личи много ясно във факта, че използваме контрацептивни средства. Същият принцип може и трябва да работи и в по-широк мащаб.

За разлика от второто издание от 1989 г., в това юбилейно издание не е добавен нов материал, освен този предговор и някои откъси от отзиви, избрани от моята редакторка, която ме редактира три пъти – Лата Менон. Само Лата може достойно да заеме мястото на Майкъл Роджърс – К-селектиран редактор с превъзходни качества, чиято несломима вяра в тази книга бе ракетата носител на първото издание.

За моя огромна радост това издание включи и оригиналния предговор на Робърт Тривърс. Посочих Бил Хамилтън като един от четиримата интелектуални герои на книгата. Боб Тривърс е вторият. Неговите идеи са широко застъпени в Глави 9, 10 и 12, както и в цялата Глава 8. Неговият предговор е не само майсторски изработено въведение към книгата: макар и по нестандартен начин, той използва възможността да обяви на света своята брилянтна нова теория за еволюцията на самозаблудата. Изключително съм му благодарен, че разреши оригиналният предговор да украси това юбилейно издание.

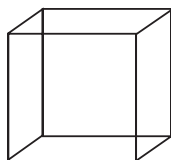
*Ричард Докинс,
Оксфорд, октомври 2005 г.*

Предговор към второто издание

За 12-те години, след като „Себичният ген“ беше издаден, неговото основно послание се превърна в учебникарска баналност. Това е парадоксално, но не и по очевидния начин. Тази книга не е от публикациите, заклеени като революционни, които, веднъж издадени, след това постоянно са печелили привърженици, покръстени в новата вяра, завършвайки накрая толкова праволинейно, че изобщо сега е чудно за какво е била цялата суматоха в началото. Точно обратното – първоначално рецензиите бяха удовлетворяващо благоприятни и книгата не беше посрещната като спорна. Години ѝ трябваша обаче, за да получи репутация на размирно явление, до настоящия момент, когато нашироко се разглежда като работа на крайния екстремизъм. Но през годините, докато екстремистката репутация на книгата ескалираше, нейното действително съдържание изглеждаше все по-малко крайно и все по-общоприето.

Теорията за себичния ген е Дарвиновата теория, изразена по начин, който Дарвин не е избрал, но чиято пригодност, ще ми се да мисля, той моментално би признал и би ѝ се насладил. В действителност това е логично израстване на ортодоксалния неodarвинизъм, но изразен поновому. Вместо вниманието да се фокусира върху индивидуалния организъм, в книгата се разглежда природата от гледна точка на гена. Това е различен начин на виждане, а не различна теория. В уводните страници на „Разширеният фенотип“ аз обясних това, използвайки метафората на куба на Некър.

Това е двуизмерен образ, нарисуван с мастило върху хартия, но се възприема като прозрачен куб с три измерения. Вгледайте се в него за няколко секунди и той ще започне да гледа в друга посока. Продължавайте да гледате втръчено и той ще отскочи обра-

тно в първоначалното си положение. И двата куба са еднакво съвместими с двуизмерните данни върху ретината, така че мозъкът може да ги прехвърля. И двата куба са правилни. Това, което искам да кажа, е, че има два начина да се гледа на естествения отбор – от гледна точка на гена и от гледната точка на индивида. Правилно разбрани, те са еквивалентни – два погледа върху една и съща истина. Можете да прескачате от единия към другия, но неодарвинизмът ще си остане непроменен.

Сега си мисля, че тази метафора е твърде предпазлива. Вместо да предлага нова теория или да изрови нов факт, често най-важният принос, който ученият може да направи, е да открие нов начин на виждане на старите теории и факти. Моделът на куба на Некър заблуждава, защото той предполага, че двата начина на виждане са еднакво добри. До известна степен метафората го предава частично правилно: „ъглите“ за разлика от теориите не могат да бъдат проверени експериментално, ние не можем да припомним до нашите познати критерии за верификация и фалшификация. Но промяната на виждането може, когато е добра, да постигне нещо по-възвишено от една теория. Тя може да ни въведе в един изцяло нов начин на мислене, в който се раждат много вълнуващи и проверими теории, и да се открият факти, недостъпни преди това за въображението. Метафората на куба на Некър изобщо не отчита това. Тя изразява идеята за промяната във виждането, но не успява да отдаде дължимото на нейната стойност. Това, за което говорим, не е прескачане към еквивалентен изглед, а в крайните случаи – цялостна трансфигурация.

Бързам да се откажа от всякакви претенции за такъв статут на моя скромнен принос. И все пак точно поради тази причина предпочитам да не правя ясно разделение между науката и нейната популяризация. Разпространяването на идеи, които до момента са се появили само в специализираната литература, е трудно изкуство. То изисква проницателен нов език и ярки метафори. Ако отидете достатъчно надалеч в иновацията на езика и метафорите, вие може да достигнете до нов начин на виждане. А той, както досега твърдах, е в пълното си право оригинален принос в науката. Самият Айнщайн беше голям популяризатор и аз често подозирах, че неговите ярки метафори много ни помогнаха да го разберем. Не захранваха ли те също така неговия творчески гений?

Погледът върху дарвинизма от гледна точка на гена се забелязва и в трудовете на Р. А. Фишър и на други големи пионери на неодар-

винизма през 30-те години, но той беше изяснен от У. Д. Хамилтън и Дж. К. Уилямс през 60-те години. За мен тяхната проникателност граничеше с ясновидство. Но изразите им са твърде лаконични и недостатъчно решителни. Бях убеден, че една подсилена и развита версия може да накара всичко, свързано с живота, да си застане на мястото както в сърцето, така и в мозъка. Исках да напиша книга, възхваляваща виждането за еволюцията от гледна точка на гена. Тя щеше да съсредоточи примерите си върху социалното поведение, за да коригира несъзнателния групов селекционизъм, който тогава проповядваше популярния дарвинизъм. Започнах книгата през 1972 г., когато спирането на тока поради стачките нарушаваха моята лабораторна работа. Затъмненията за нещастие (от една страна) бяха отстранени едва след като написах две глави и тогава оставих работата настрана, докато не получих едногодишен творчески отпуск през 1975 г. Междувременно теорията беше разширена предимно от Джон Мейнард Смит и Робърт Тривърс. Сега виждам, че това беше един от онези тайнствени периоди, когато новите идеи витаят във въздуха. Написах „Себичният ген“, изпадайки в нещо подобно на треска от възбуда.

Когато от „Оксфорд Юнивърсити Прес“ се свързаха с мен за второто издание, те настояха да се откажа от общоприетата щателна преработка страница по страница на целия текст. Има някои книги, които още от зачатieto си са очевидно предопределени за поредица издания, а „Себичният ген“ не беше от тях. Първото издание носеше младежкия плам на времето, в което беше писана книгата. Имаше революционни повей от чужбина, искра от блажената зора на Уърдсуърт^А. Щеше да бъде жалко да променяме рожбата на онези времена, да я храним с новите факти и да я накараме да се сбръчка от всякакви усложнения и опасения. Така оригиналният текст трябваше да остане с греховете си, с омаловажаващите сексистки местоимения и други недостатъци. Бележките накрая щяха да компенсират поправките, отговорите и настъпилите промени. Трябваше да има изцяло нови глави върху теми, чиято новост за времето си би носила настроението на революционната зора. В резултат се появиха глави 12 и 13. За тях аз се вдъхнових от две книги, които най-много ме развълнуваха през изминалите години. „Еволюция на кооперацията“ на Робърт Акселрод, защото тя предлага надежда за бъдещето ни, и моята собст-

---

^А Уилям Уърдсуърт (1770–1850) – английски поет. – Б.р.

вена „Разширеният фенотип“, защото тя изцяло ме беше завладяла в онези години и защото – независимо от оценката – това вероятно е най-доброто нещо, което някога съм писал.

Заглавието „Добрите момчета се класират първи“ е заемка от телевизионната програма „Хърайзън“ на Би Би Си, която представих през 1985 г. Това беше 50-минутен документален филм за подходите, основани на теорията за игрите към еволюцията на сътрудничество, с продуцент Джеръми Тейлър. Създаването на този филм, а също и на един друг, „Слепият часовникар“ на същия продуцент, предизвика в мен нов прилив на уважение към неговата професия. Когато са в най-добрата си форма, продуцентите на „Хърайзън“ (някои от техните програми могат да бъдат видени в САЩ, често в нова рубрика – „Нова“) се превръщат в компетентни научни специалисти по дадения предмет. Глава 12 дължи не само заглавието си на близкото ми сътрудничество с Джеръми Тейлър и екипа на „Хърайзън“, а и още много, за което съм им изключително признателен.

Напоследък научих един неприятен факт: влиятелни учени имат навика да поставят имената си в публикации, при чието съставяне не са играли никаква роля. Очевидно някои големи учени предявяват претенции за съавторство в даден научен труд, когато всичко, с което те са допринесли, е мястото за работа, парите от гранта и редакторският преглед на ръкописа. В такъв случай, доколкото ми е известно, цели научни авторитети може би са построени върху труда на студенти и колеги! Не знам какво може да се направи, за да се преборим с тази нечестност. Може би издателите на списанията би трябвало да изискват подписани показания за това, с какво поотделно всеки автор е допринесъл. Но това е между другото. Причината, поради която повдигам въпроса тук, е да създам контраст. Хелена Кронин е направила толкова много, за да подобри всеки ред и всяка дума, че заслужава – въпреки твърдия ѝ отказ – да бъде назована като съвместен автор на всичките нови части от тази книга. Аз съм ѝ дълбоко благодарен и съжалявам, че моето дълбоко признание трябва да се ограничи само с това. Също така благодаря на Марк Ридли, Мериан Докинс и Алън Грейфън за съветите и за конструктивната критика на отделни раздели. Томас Уебстър, Хилари Макглин и други от „Оксфорд Юнивърсити Прес“ с настроение понасяха моите прищевки и просрочвания.

Ричард Докинс